

Asia: VN/2166/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain väliaikaisesta muuttamisesta (opintosetelikokeilu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain väliaikaisesta muuttamisesta: Yliopistolakiin ja ammattikorkeakoululakiin lisättäisiin säännökset avoimen korkeakoulutuksen opintosetelikokeilusta.

Jyväskylän yliopisto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Jyväskylän yliopisto pitää esityksen tavoitteita kannatettavina.

Taustamateriaalin osalta keskeisimmät huomiot koskevat seuraavia seikkoja:

- Ohjauksen järjestämistä ja vastuita koskevat näkökulmat
- YTOL:n asema opintoseteliuudistuksessa
- Opin.fi:n ja korkeakoulujen roolit ja vastuut uudistuksen toteutuksessa

2.1. Avointa korkeakouluopetusta koskeva lainsäädäntö ja käytäntö

”Yliopistojen toiminnassa perittävistä maksuista annetun valtioneuvoston asetuksen (1082/2009) ja ammattikorkeakoulujen toiminnasta perittävistä maksuista annetun valtioneuvoston asetuksen (1440/2014) mukaisesti avoimesta korkeakouluopetuksesta saa periä opiskelijalta enintään 45 euroa opinto-oikeuteen kuuluvalta opintopisteeltä. Enimmäismaksua korotettiin aiemmasta 15 eurosta 45 euroon vuonna 2024 avoimen korkeakouluopetuksen tarjonnan laajentamiseksi myös aloille, joilla tarjontaa on ollut vähän.”

Kuitenkin on vain vähän näyttöä, että enimmäismaksujen korottamisella on saatu tarjontaa lisättyä. Sen sijaan on selkeä näyttö, että maksujen korottaminen on osaltaan vähentänyt kansalaisten osallistumista avoimeen korkeakouluopetukseen.

”Opiskelijamaksut kattavat vain osan avoimen korkeakouluopetuksen kokonaiskustannuksista, jotka katetaan korkeakoulujen perusrahoituksella.”

Edellisistä syistä johtuen on välttämätöntä, että avoin korkeakouluopetus säilyy korkeakoulujen perusrahoituksessa.

”Avoimen korkeakoulutuksen opetusta on perinteisesti järjestetty tutkinto-opinnoista poikkeavina aikoina tai kokonaan etäopiskeluna teknologiaa hyödyntäen. Opetusjärjestelyjen erot tutkintokoulutuksen ja avoimen korkeakouluopetuksen välillä ovat kuitenkin viime vuosina vähentyneet. Avointa korkeakouluopetusta järjestetään myös integroituna tutkinto opiskelijoiden ryhmiin.”

Avoimen korkeakoulutuksen tulee tukea koulutuksellista tasa-arvoa ja mahdollistaa opintoihin osallistuminen ajan ja paikan suhteen joustavasti. Työelämässä olevien osaamisen uudistamisen kannalta on erittäin tärkeitä, että avoimia korkeakouluopintoja voi suorittaa työn ohessa. Näin toteutuu myös avoimen korkeakouluopetuksen lainsäädäntöpohjaiset säädökset.

”Vuonna 2024 avoimeen yliopisto-opetukseen uuden opinto-oikeuden saaneista alle 25-vuotiaita oli 29 %, 25–34-vuotiaita 27 %, 35–44-vuotiaita 22 % ja yli 44-vuotiaita 22 %. Ammattikorkeakouluissa alle 25-vuotiaita oli 18 %, 25–34-vuotiaita 31 %, 35–44-vuotiaita 29 % ja yli 44-vuotiaita 23 %.”

Näin ollen on arvioitavissa, että opintosetelin kohderyhmässä (alle 29-v) on kysyntää avoimille opinnoille.

2.3. Koulutusvalinnat ja siirtymät ja niihin liittyvä ohjaus

Korkeakoulut voivat käyttää avoimen korkeakouluopetuksen opintoja valintaperusteena. Avoin korkeakouluopetus tarjoaa siten lisämahdollisuuden korkeakouluvalmiuksien osoittamiseen niille, jotka eivät syystä tai toisesta todistusvalinnassa tai valintakokeissa menesty tai eivät halua niihin osallistua. Pääsääntöisesti korkeakoulut ovat koonneet polku- tai väyläopinnot valmiiksi opintokokonaisuuksiksi, joita opiskelija hakeutuu suorittamaan. Tällaisissa kokonaisuuksissa opintopistekohtainen maksu on usein alempi kuin yksittäisiin kursseihin ilmoittauduttaessa. Polku- tai väyläopintoja opiskelevat suorittavat tutkintoon kuuluvia opintoja, joihin he ovat saaneet ajallisesti ja sisällöllisesti rajatun opinto-oikeuden. Väylä- tai polkuopinnot eivät takaa tutkinto-opiskelupaikkaa vaan opinnot suoritettuaan opiskelijan on erikseen haettava tutkinto opiskelijaksi.

Tutkinto-opiskelijaksi valinnan edellyttämä opintojen määrä vaihtelee korkeakouluittain ja koulutusaloittain paljon, tyypillisesti korkeakoulut vaativat 30–60 opintopisteen laajuisia opintosuorituksia. Opintosuorituksilta voidaan edellyttää myös vähimmäisarvosanaa. Avoimen korkeakouluopetuksen perusteella opiskelijoita valittaessa korkeakoulujen kriteerit, käytännöt ja valittavien määrät vaihtelevat kaikkiaan hyvin paljon.

Avoimen korkeakouluopetuksen perusteella opiskelijoita valittaessa korkeakoulujen kriteerit, käytännöt ja valittavien määrät vaihtelevat liian paljon korkeakoulujen sisällä eri hakukohteiden välillä. Yhtäläisesti vaihtelua on liikaa korkeakoulujen välillä. Näin ollen opiskelijan on vaikea tehdä väylävalintoja. Alueella on selkiinnyttämisen tarve. Tässä opintosetelikokeilu voi toimia positiivisen muutoksen vauhdittajana.

Hakeutumiseen liittyen voisi ilmaista "Vaikka joidenkin väylä- tai polkuopintojen suorittaminen takaa tutkinto-opiskelupaikan kaikille hakukelpoisuusehdot suorittaneille, opiskelijan on kuitenkin haettava tutkinto-opiskelijaksi."

"Avoimen väylällä tai polkuopintoja opiskelevat opiskelijat eivät ole tutkinto-opiskelijoita eli heillä ei ole koko tutkinnon suoritusoikeutta tai siihen liittyviä etuisuuksia. Opiskelu avoimessa korkeakouluopetuksessa ei oikeuta opintotukeen."

Opiskelijajärjestöt ovat nostaneet tämän seikan kriittiseen valoon. Kun lisäksi oikeus opiskeluun työttömyysturvalla on rajoitettua, ovat väylä- ja polkuopiskelijat väliinputoajia. Opintosetelikokeilu korjaa ongelmaa ilmoittumismaksun osalta, mutta opintoseteli ei ratkaise kokonaisuongelmaa. Toivottavaa on, että kokeilun aikana opintoseteliläisten mahdollisuutta opiskella työttömyysturvalla tarkastellaan ja mahdollisesti väljennetään. Nyt on lausunnolla yli 25- vuotiaiden laajempaa mahdollisuutta opiskella avoimia kk-opintoja työttömyysturvan perusteella.

"Välivuosi voi osoittautua myös positiiviseksi elämänvaiheeksi, erityisesti jos nuori saa esimerkiksi työskentelyn ja avoimen korkeakoulutuksen suorittamisen perusteella selkeämmän käsityksen omista vahvuuksistaan ja koulutus- ja uravaihtoehtoista ja voi samalla kehittää korkeakoulutuksessa tarvittavia opiskelutaitoja.

Kun nuorella on selkeä omaa koulutusta ja uraa koskeva suunnitelma, on tavallista suorittaa välivuonna saman alan opintoja avoimina korkeakouluopintoina. Opintojen suorittaminen avoimessa korkeakouluopetuksessa tukee esimerkiksi pääsykokeessa menestymistä. Mikäli nuori tulee myöhemmin valituksi koulutukseen, lyhentävät ne myös opiskeluaikaa. Avoimien korkeakouluopintojen suorittaminen välivuoden aikana voi myös avata nuorille uusia kiinnostuksen kohteita ja antaa mahdollisuuden tarttua itselle tuntemattoman alan opintoihin"

Näihin tavoitteisiin opintosetelikokeilu vastaa hyvin.

”Opinto-ohjauksen tärkeä tehtävä on tukea nuorta jatko-opintoihin hakeutumisessa. Nuorten valmiudet tehdä toisen asteen jälkeen jatko-opintoja koskevia valintoja ja päätöksiä vaihtelevat. Nuoret suhtautuvat hyvin eri tavoin koulutukseen hakeutumiseen.

Opinto-ohjauksen tavoitteena onkin auttaa opiskelijaa hahmottamaan jatko-opintojen ja työelämän monia vaihtoehtoja ja laajentaa käsitystä näistä.

Arvioinnin loppuraportin (2024) mukaan ammatillisten opiskelijoiden kokemukset opinto-ohjauksen sisällöistä vaihtelivat suuresti, ja opiskelijoilla oli erilaisia kokemuksia siitä, kuinka monipuolisesti he olivat saaneet tietoa jatko opiskelumahdollisuuksistaan, työelämästä ja työnhausta.

Opiskelijat toivoivatkin saavansa enemmän tietoa eri ammateista ja poluista ja siitä, mihin kaikkeen eri aloilta voi työllistyä. Opiskelijat pitivät tärkeänä, että eri aloista kerrotaan laajasti ja avoimesti, eikä keskitytä vain tuttuihin ammattinimikkeisiin.

Lukiolain (714/2018) 25 §:n mukaan lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneella henkilöllä, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on oikeus saada opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin liittyvää ohjausta oppimäärän suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Ohjauksesta vastaa koulutuksen järjestäjä, jonka oppilaitoksessa oppimäärä on suoritettu. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 61 §:n mukaan ammatillisen perustutkinnon suorittaneella henkilöllä, jonka tarkoituksena on hakeutua tutkinnon suorittamisen jälkeen jatko-opintoihin, on vastaava oikeus saada ohjausta siltä koulutuksen järjestäjältä, jonka oppilaitoksessa tutkinto on suoritettu.”

Yksi opintosetelikoikeilun onnistumisen edellytys on, miten hyvin kohderyhmä löytää heille tarjotun edun, ja että he hakevat yhteishaussa (hakuvelvoite). Sen lisäksi tarvitaan ohjauksen yhteistyön tiivistämistä II asteen oppilaitosten, Ohjaamojen ja korkeakoulujen välillä.

Varsin monella paikkakunnalla ko. nuorten ohjaus on järjestetty Ohjaamoissa. Tausta-aineistossa on kuvattu vain vähän Ohjaamojen kanssa tehtävää yhteistyötä.

On tärkeää, että tausta-aineistossa kuvataan, mitkä ohjauksen vastuut kuuluvat kullekin toimijalle. Ilman sitä on riskinä, että ratkaisut eriytyvät eri korkeakoulujen ja paikkakuntien välillä paljon. Tällöin kohderyhmän nuoret ovat ohjauksen osalta eriarvoisessa asemassa.

Toiveena on, että pilotin aikana luodut mallit luodaan kestäviksi. Toisen asteen ja korkea-asteen ohjauksellinen yhteistyö on avainasemassa jatkossakin, jotta nuoret voivat siirtyä sujuvasti toisen asteen opintojensa jälkeen kk-opintoihin. Parhaimmillaan yhteistyötä ei ole vain lukio-opintojen loppuvaiheessa, vaan nuoret suorittavat osana lukio-opintojaan jo kk-opintoja (esim. KS kk-viikko toimivana mallina)

”Opintoihin hakevan keskeinen verkkopalvelu on opintopolku.fi. Opintopolku sisältää tietoa tutkinnoista, ammateista sekä opiskelusta eri oppilaitoksissa. Sen kautta voi sekä löytää koulutusvaihtoehtoja että hakea niihin. Opintopolussa on myös koulutuksen ja ammatinvalintaan liittyvien yleisempien ohjaus- ja neuvontapalveluiden yhteystietoja sekä linkkejä nettipalveluihin. Opintopolun hakuneuvonnasta ei anneta korkeakouluhakuihin liittyvää neuvontaa.”

Opintopolku on vain koulutusvalinnan informaation lähde. Neuvonta ja ohjaus sekä ammatteihin liittyvä tietämys toteutetaan paikallisesti.

”Korkeakoulujen opinto-ohjaus opintojen aikana tukee opintojen suunnittelua, sujumista ja hyvinvointia.”

Korkeakoulujen ohjauksen fokus on opinnoissa ja niihin hakeutumisessa. Lausunnon lopussa on JYU:n koostama liite eri toimijoiden vastuista opiskelijoiden ohjauksessa.

3 Tavoitteet

Tavoitteet ovat pääsääntöisesti hyvin määritellyt.

”Tavoitteena on, että nykyistä suurempi osa vaille korkeakoulun opiskelupaikkaa jääneistä voisi käyttää niin kutsutun väli vuoden suorittamalla avoimia korkeakouluopintoja maksuttomasti esimerkiksi osa-aikaisen työnteon ohella.”

Osa-aikaisen työn mahdollisuudet ovat tällä hetkellä rajoitetut. Valtaosa kohderyhmästä tulee opiskelemaan työttömyysturvan alaisena. Siksi opintoselityksellä opiskelua ja työttömyysturvaa koskevat säädökset tulee huolella määritellä.

Tällä hetkellä opiskelua ja työttömyysturvaa koskevia ratkaisuja tehdään paikallisesti. Se on johtanut nuorilla ajattelutapaan, että he eivät uskalla opiskella avoimessa korkeakoulussa, koska he pelkäävät menettävänsä työttömyysetuuden.

”Tavoitteena on, että korkeakoulutukseen hakeutuneet mutta ilman korkeakoulutuspaikkaa jääneet saavat opintoselityksiä käyttäessään koulutukseen ja koulutusvalintoihin liittyvää ohjausta ja tukea myös korkeakouluilta.”

Tavoitteessa tulee korostaa ohjauksen yhteistoimintavelvoitetta toisen asteen oppilaitosten ja Ohjaamoiden kanssa. Nyt tavoitteissa velvoite on mainittu vain korkeakouluille.

4.1 Keskeiset ehdotukset

”Kokeilun tarkoituksena on kuitenkin lisätä myös ammatillisen tutkinnon suorittaneiden kiinnostusta korkeakouluopintoihin.”

Tällä hetkellä yliopistoihin siirtyneistä vain 1 % tulee ammatillisen tutkinnon suorittaneena. Sillä perusteella on varsin vähän odotuksia, että korkeakoulutettujen määrää (yliopistojen kandi- tai maisterikoulutus) saadaan lisättyä ammatillisen tutkinnon suorittaneista. Sen sijaan ammatillisen tutkinnon jälkeinen lyhyttutkinto lisäisi korkeakoulutettujen määrää myös yliopistoista.

”Nuori ilmoittautuu avoimen korkeakouluopetuksen opintoihin korkeakoulun omassa palvelussa ja maksaa nämä opinnot Opin.fi-verkkopalvelussa.”

Nuori lunastaa oikeuden opintoseteliin Opin.fi-verkkopalvelussa. Maksuvaiheessa nuori siirtyy korkeakoulun maksupalvelusta Opin.fi verkkopalveluun lunastamaan opintosetelin saldolta opintoja vastaavan määrän opintopisteitä

”Tarkoituksena on, että korkeakoulut koostaisivat avoimen korkeakouluopetuksen koulutustarjonnastaan valmiita kokonaisuuksia, jotka olisi suunnattu opintosetelin kohderyhmälle.”

Opintokokonaisuuksien luomista vaikeuttaa se, että Opin.fi ei mahdollista riittävän yksiselitteisiä kokonaisuusnäkyviä. Jos jollekin kokonaisuuden jaksolle ei ole ilmoittautumisaika käynnissä niin se ei näy kokonaisuudella Opin.fissä. Todella huono Opin.fi toiminnallisuus.

Opintokokonaisuuden luomista vaikeuttaa myös, kun osassa väyläopinnot voivat sisältää tieteenalan opintoja ja viestintä- ja kieliopintoja, jotka eivät opetussuunnitelmatasolla ole itsenäinen kokonaisuus.

”Tarkoituksena on, että korkeakoulut tarjoavat opiskelijoille sekä läsnä- että etäohjausta sekä erilaisia yhteisöllisyyttä vahvistavia toimia.”

Jälleen lisää ohjauksen velvoitteita vain korkeakoulujen ohjauksen toimijoille. Tärkeää on korostaa ohjauksen yhteistoimintavelvoitetta toisen asteen oppilaitosten ja Ohjaamoiden kanssa.

Lisäksi Opin.fistä tulee saada reaaliaikainen tieto korkeakouluille opintosetelillä opinnot lunastaneista, jotta heille voidaan kohdennetusti tarjota toivottuja ohjauspalveluita.

”Opetus- ja kulttuuriministeriö korvaa korkeakouluille opintosetelikokeilussa opiskelijoilta harkinnanvaraisen saamatta jäävät maksut myöntämällä korkeakouluille yliopistolain ja ammattikorkeakoululain mukaisen valtionrahoituksen korkeakoulujen maksatuspyyntöjen perusteella.”

Maksatusmenettely tulee kuvata yksityiskohtaisemmin: kuinka usein maksatuspyyntöjä tehdään? Mihin tietoon pyynnöt perustuvat?

Tätäkin varten Opin.fi:stä tulee saada korkeakoululle reaaliaikainen tieto opintosetelillä opinnot lunastaneista henkilöistä sekä ajankohta, jolloin ilmoittautuminen on tapahtunut.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

”Opetus- ja kulttuuriministeriö korvaa korkeakouluille opintosetelikokeilussa opiskelijoilta harkinnanvaraisen saamatta jäävät maksut myöntämällä korkeakouluille yliopistolain ja ammattikorkeakoululain mukaisen valtionrahoituksen korkeakoulujen maksatuspyyntöjen perusteella. Rahoitus kohdentuu korkeakouluille kohdejoukkoon kuuluvien nuorten opin.fi palvelussa tekemien ilmoittautumisten (opintopisteiden määrä) perusteella.”

Maksatusmenettely tulee kuvata yksityiskohtaisemmin.

On todennäköistä, että opin.fi- raportoinnissa on eri luvut kuin mitä korkeakoulujen maksatushakemuksissa. Opin.fi:ssä ei tapahdu opintoihin ilmoittautuminen, vaan etuisuuden lunastaminen ja opintosetelin saldon hallinta. Ilmoittautuminen opintoihin tapahtuu korkeakoulujen järjestelmissä. Todelliset ilmoittautumisen luvut tulevat korkeakoulujen maksatushakemuksista.

4.2.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

”Vaikutukset toisen asteen opiskelijoiden hakukäyttäytymiseen riippuvat tarjolla olevista opinnoista, opintosetelikokeilun viestinnästä ja opinto-ohjauksesta. Nykytilanteessa erityisesti ammatillisen toisen asteen opiskelijoiden osalta haasteiksi on koettu mm. kampuspaikkakunnille keskittynyt tarjonta, johon ratkaisuna on kehitetty verkkotarjontaa.

Lisäksi on pyritty lisäämään korkeakouluopintoihin perehdyttäviä ja esimerkiksi valmentavan matematiikan opintoja ammatillisesta koulutuksesta valmistuvien tarpeisiin. Korkeakoulujen näkökulmasta suurin haaste lukion ja ammatillisen koulutuksen yhdenvertaisuuden edistämiseksi avoimen korkeakoulutuksen hyödyntämisessä on ammatillisen toisen asteen oppilaitosten ohjaus ja viestintä.”

Näkemyks on kovin kapea. Ennenkin ammatillisen koulutuksen reformi on vähentänyt yleissivistäviä opintoja koulutuksesta. Se on heikentänyt ammatillisen koulutuksen suorittaneiden kyvykkyyttä ja mahdollisuutta hakeutua korkeakoulutukseen. Mikäli ammatillisen koulutuksen suorittaneiden siirtymää korkeakouluihin halutaan vahvistaa, ammatillisen koulutuksen sisältämiä teoreettisia opintoja ja opiskelutaitoja vahvistavia opintoja tulee palauttaa osaksi tutkintoja.

”Koulutukseen hakeutuvien määrän arvioidaan kasvavan erityisesti ammatillisen koulutuksen suorittaneiden joukosta

Kokonaisuutena opintosetelin arvioidaan parantavan koulutuspolkujen läpinäkyvyyttä, vahvistavan nuorten päätöksentekoa tukevia valmiuksia ja sujuvoittavan siirtymää korkeakoulutukseen, kun opintotarjonta ja ilmoittautuminen toteutetaan keskitetysti ja matalalla kynnyksellä korkeakoulujen yhteisen Opin.fi-verkkopalvelun kautta. Setelin toteutus Opin.fi palvelun kautta vahvistaa korkeakoulutuksen saavutettavuutta ja nämä vaikutukset kohdentuvat erityisesti niihin ilman opiskeluoikeutta jääviin nuoriin, joille ilman kokeilua taloudelliset tekijät ja puutteellinen tieto muodostavat kynnyksen avoimen korkeakouluopetuksen hyödyntämiselle.”

Ilmoittautuminen ei tapahdu opin.fi kautta, vaan korkeakoulujen järjestelmissä. Opiskelija voi selata korkeakoulutarjontaa Opin.fi palvelun kautta, mutta ilmoittautuminen tapahtuu korkeakoulujen omissa järjestelmissä.

Kun palvelussa tapahtuu vain osin koulutustiedon hankinta (korkeakoulujen verkkosivujen lisäksi) ja etuisuuden tunnistus ja hankinta, niin edellä mainittu teksti ei vastaa todellisuutta.

Luonnoksessa korkeakoulujen tekemää työtä tunnistetaan vain vähän ja sekin lähinnä odotuksina uuden tyyppiselle ohjaukselle. Korkeakoulujen omaan työhön jää hyvin paljon sellaista, jolla mahdollistetaan setelin käyttö. Luonnos näyttäytyy pääosin niin, että tiedot vain ilmestyvät Opin.fihin. Korkeakoulut joutuvat tekemään paljon uutta työtä, jotta opiskelija pääsee korkeakoulun opintoihin ja seteliä hyödyntämään. Puhumattakaan siitä, kun VST toimijat otetaan myös mukaan, ja heille pitää tehdä sama työpohja.

Todellisuus on, että opin.fissä on valtava määrä tarjontaa, tuhansia tarjoamia. Jotta opiskelija saa rakennettua itselleen tarkoituksenmukaisen/koulutus- uravalintaa tukevan kokonaisuuden, tarvitaan todellakin TNO-kokonaisuus (tieto-, neuvonta- ja ohjauskokonaisuus). Opin.fi tekninen toteutus ei toistaiseksi varmista opintojen selkeää löydettävyyttä tai opintoihin liittyvän riittävän ohjaavan tiedon tarjoamista. Opintojen valinta tuhansien kurssien ja kokonaisuuksien joukosta on nuorelle haastavaa, ja tällöin virheellisten tai ko. opiskelijalle sopimattomien valintojen riski on suuri.

4.2.3 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon

”Maksuttomuus voi edistää yhdenvertaisuutta kokeilun kohderyhmän sisällä. Lahtomaan ym. (2024) tutkimuksen mukaan avoimen yliopiston opintomaksut aiheuttivat ongelmia osalle opiskelijoista; erityisesti nuoret, työttömät, matalasti koulutetut ja pienituloiset kokivat opintomaksut haasteellisimpina. Tutkimuksessa toteutetun kyselyn aikaan opintojen enimmäismaksu oli 15 €/opintopiste”

On selkeä näyttö, että opintomaksujen korottaminen vähentää kansalaisten osallistumista avoimeen korkeakouluopetukseen.

Avoimen väylän kehittäminen siten, että yhä useammalla alalla alle 30 opintopisteen laajuiset opinnot toisivat hakukelpoisuuden, edistäisi yhdenvertaisuutta sosiaaliekonomisista taustasta riippumatta.

4.2.4 Vaikutukset nuoriin

”Mahdollisuus suorittaa avoimia korkeakouluopintoja maksuttomasti parantaisi korkeakoulutuksessa tarvittavia opiskeluvalmiuksia, joita ei yleensä ole mahdollista saavuttaa ammatillisessa koulutuksessa samalla tavalla kuin lukiokoulutuksessa. Tämä tukisi korkeakoulutustason nostamista ja parantaisi koulutuksellista tasa-arvoa.”

Tämä edellyttää uudistuksia korkeakoulujen opintotarjonnassa ja sen pedagogisessa toteuttamisessa. Mittava työ.

”Opintosetelin käyttämiseen kytketyt ohjauspalvelut tukevat opintojen suunnittelua ja valintojen jäsentämistä ja tarjoavat rakenteisen vaihtoehdon tilanteissa, joissa nuorella ei vielä ole tutkinto opiskelu-oikeutta. Ohjaus vahvistaa nuorten tietopohjaa eri koulutusaloista ja uramahdollisuuksista, mikä voi vähentää nuorten koulutusvalintoihin liittyvää epävarmuutta ja kuormitusta sekä vahvistaa nuorten toimijuutta ja osallisuutta. Ohjauksen kytkeminen korkeakoulujen tarjoamaan avoimeen opetukseen täydentää nykyisiä nivelvaiheen palveluja ja luo sillan toisen asteen jälkiohjauksen ja korkeakoulujen ohjauskäytäntöjen välille.”

Jälleen lisäodotuksia korkeakoulujen ohjaukselle. Olennaista on lopun havainto ohjauksen kytkemisestä korkeakoulujen tarjoamaan avoimeen opetukseen. Tämä edellyttää kohderyhmän edellyttämiä uudistuksia pedagogisessa toteuttamisessa.

”Osa nuorista voivat tukea sellaiset opintokokonaisuudet, joissa on mahdollisuus saada kokemuksia useamman eri alan koulutuksen suorittamisesta.”

Tavoiteltavaa on luoda avoimen väylän opintokokonaisuuksia, joilla voi hakea korkeakoulussa useampaa hakukohteeseen (esim. vieraiden kielten väylä, MALU-väylä, IT -väylä). Tämä edellyttää uudistuksia korkeakoulujen opintotarjonnassa ja sen pedagogisessa toteuttamisessa.

Korkeakouluille kohdistuvia pedagogisia ja ohjauksellisia tehtäviä on taustamateriaalissa käsitelty puutteellisesti. Opintoseteli tarjoaa uudistusmahdollisuuden, mutta sen toteuttaminen edellyttää voimavaroja ja uudistuksen systemaattista johtamista.

”Esityksellä ei muuteta nuorten toimeentulon hankkimisen edellytyksiä. Nuoret hankkivat toimeentulonsa avoimen korkeakouluopetuksen suorittamisen aikana kuten tälläkin hetkellä. Opintoseteli on mitoitettu siten, että nuoret voivat opiskella myös sivutoimisesti ja hankkia toimeentulonsa työskentelemällä opintojen ohessa.”

Vain harva nuori pääsee nyt töihin ilman koulutusta. Sen sijaan opintojen verkkovälitteisyys antaa nuorelle mahdollisuuden opiskella kotoa käsin mistä päin Suomea tahansa.

”Työnhakijana työvoimaviranomaisessa oleva työtön nuori voi opiskella työttömyysetuutta menettämättä sellaisia avoimia korkeakouluopintoja yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa, joiden opintosuunnitelman mukainen kesto on yhdenjaksoisesti tai jaksotettuna enintään kolme kuukautta. Uusia edellytykset täyttäviä opintoja saa opiskella työttömyysetuutta menettämättä ilman rajoituksia. Yli kolme kuukautta yhtäjaksoisesti tai jaksotettuna kestävät opintokokonaisuudet ovat työttömyysturvalain (1290/2002) mukaan päätoimisia, eikä työnhakijalla ole oikeutta työttömyysetuuteen, jos opintojen laajuus on keskimäärin vähintään viisi opintopistettä opiskelukuukautta kohti.”

Todella epäselvä määrittely, joka johtaa, että nuoret eivät uskalla opiskella avoimessa korkeakoulussa, koska he pelkäävät menettävänsä työttömyysetuuden. Tämä säädoskohta tulee kirkastaa pikaisesti ennen toimeenpanoa.

”Työttömyysturvalain mukaan 25 vuotta täyttänyt työnhakija voi lisäksi opiskella avoimia korkeakouluopintoja työttömyysturva-oikeutta menettämättä, jos opintojen muodostaman kokonaisuuden kesto tai opintojen jäljellä oleva kesto on yhdenjaksoisesti tai jaksotettuna enintään kuusi kuukautta. Näiden opintojen tulee antaa ammatillisia valmiuksia tai tukea yritystoimintaa. Tämä mahdollisuus kuuden kuukauden opiskeluun työttömyysetuudella on käytettävissä kerran työttömyyspäivärahan enimmäismaksuajan aikana. Avoimia korkeakouluopintoja voidaan työvoimaviranomaisen harkinnan perusteella myös tukea työttömyysetuudella työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa (380/2023) tai kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (681/2023) tarkoitetulla tavalla.”

Epäselvyyttä lisää, että kohderyhmää koskee kahdet eri määräykset (alle 25v ja 25v - alle 29v.)

4.2.5 Vaikutukset korkeakouluille

”Opin.fi -palvelun tekninen toteutus edellyttää korkeakouluilta tietojärjestelmäyhteensopivuutta ja laadukasta tarjonnan kuvailua, mutta se voi samalla edistää korkeakoulujen pitkäjänteistä yhteistyötä, opetuksen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä tukea laajemminkin jatkuvan oppimisen palveluiden ja tarjonnan kehittämistä. Suurimmaksi toteutuksen tietotekniseksi haasteeksi korkeakoulut ovat todenneet niiden erilaiset tietojärjestelmät. Korkeakoulujen yhteisen Digivisio-hankkeen puitteissa valmistellaan Opin.fi-alustan kautta tapahtuvaa toteutusta. Kokeilu edistää korkeakoulujen yhteistyötä tietoteknisten ratkaisujen osalta ja voi olla merkittävä askel kehitystyössä myös pidemmällä tähtäimellä.”

Nähtäväksi jää, kuinka näissä hyvissä pyrkimyksissä onnistutaan. Tämän kokoluokan tekniset uudistukset ovat kohtuuttomia näin lyhyellä aikataululla. Koska testausaika jää minimaaliseksi on odotettavaa, että kehitystyötä on jatkettava myös palvelun käynnistymisen jälkeen (1.8.2026). Lisäksi nopeasti toteutettu kehittämistyö aiheuttanee korostuneen korkeakoulujen ohjaustarpeen kohderyhmälle.

”Vapaan sivistystyön oppilaitokset tarjoavat korkeakoulujen kanssa solmittuihin yhteistyösopimukseen perustuen avointa korkeakouluopetusta. Vapaan sivistystyön toimijoilla on käytössään kymmenen erilaista tietojärjestelmää. Näiden järjestelmien yhteentoimivuus Opin.fi-palvelun kanssa vaatii useita teknisiä ratkaisuja, joita ei arvion mukaan ole mahdollista toteuttaa ennen opintosetelikoikeilun käynnistymistä. Vapaan sivistystyön tuottamaa avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaa ei näin ollen ole käytännössä mahdollista tuoda Opin.fi palveluun. Lisäksi vapaan sivistystyön oppilaitosten mukaantulo korkeakoulujen omistamaan opin.fi-palveluun edellyttäisi teknisiä ja sopimuksellisia toimia. Erikseen on tarkoitus selvittää, voisivatko vapaan sivistystyön oppilaitokset osallistua korkeakoulujen kanssa sopimansa mukaisesti opintosetelikoikeiluun niin, että niiden tarjonta tuodaan Opin.fi-palveluun sopimuskorkeakoulun kautta.”

Vapaan sivistystyön tuottamaa avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaa pyritään saamaan Opin.fi palveluun teknisen kehityksen puitteissa.

Olennainen osa kohderyhmälle suunnatusta koulutuksesta (VST) jää toteutuksen ulkopuolelle teknisen toimijan takia. On erittäin tärkeää saada tämä kohderyhmä mukaan opintosetelikoikeiluun.

Jälleen korkeakouluille osoitetaan yksi uusi tehtävä lisää, kun niiden tulee tehdä erityisjärjestelyjä saadakseen vst-oppilaitokset mukaan. Tällöin on mahdotonta, että koko vst-kenttä ja heidän opintotarjontansa saadaan mukaan opintosetelikoikeiluun.

”Mikäli vapaan sivistystyön oppilaitokset osallistuvat korkeakoulujen kanssa sopimansa mukaisesti opintosetelikoikeiluun, ohjautuu vapaan sivistystyön tarjoamien opintojen ilmoittautumisten mukaisesti määrittyvä rahoitus korkeakoululle, jonka kanssa solmittuun yhteistyösopimukseen ko. tarjonta perustuu ja jonka kanssa vapaan sivistystyön oppilaitoksen on sovittava rahoituksen jaosta.”

Edelleen vst-oppilaitokset ovat eriarvoisessa asemassa, kun kukin korkeakoulu tekee niiden kanssa omanlaisiaan yhteistyösopimuksia. Oppijan näkökulmasta tarjonta todennäköisesti tulee näyttäytymään pirstaleisena.

”Korkeakoulut voivat toteuttaa avointa korkeakouluopetusta kuten nykyisin, sekä verkkovälitteisenä koulutuksena että kampuksilla toteuttavana koulutuksena ja näiden yhdistelmänä. Koulutusta järjestettäisiin sekä erillisinä toteutuksina, jotka on suunnattu avoimeen korkeakouluopetukseen osallistuville, että yhteisinä toteutuksina tutkinto opiskelijoiden kanssa.”

4.2.6 Vaikutukset muille koulutuksen järjestäjille

”Korkeakoulujen lisäksi myös toisen asteen oppilaitoksissa tulee tiedottaa ja antaa ohjausta opintosetelin tarjoamista mahdollisuuksista ja sen käyttöön saamisesta. Opinto-ohjauksella ja ns. jälkiohjauksella on tässä merkittävä asema, mutta myös eri oppiaineiden opettajat voivat viestiä avoimessa korkeakouluopetuksen tarjoamista mahdollisuuksista. Korkeakoulujen yhteistyö toisen asteen oppilaitosten kanssa edistää opintosetelin laajaa käyttöönottoa ja kokeilun onnistumista.”

Todella merkittävä kohta, joka tulee avata yksilöidymmin. Kuka vastaa jälkiohjauksessa mistäkin.

”Kokeilua koskeva lainsäädäntö ei koske vapaan sivistystyön oppilaitoksia eikä korkeakoulumomenteille budjetoitua rahoitusta voida osoittaa niille. Opintosetelietuuden käyttö toteutetaan Opin.fi-palvelun kautta. Vapaan sivistystyön oppilaitoksen yhdessä korkeakoulun kanssa järjestämään avoimeen korkeakouluopetukseen voi osallistua opintosetelikokeiluun puitteissa, jos tarjonta on tuotu Opin.fi -palveluun.”

Vaatii korkeakouluilta erityisjärjestelyt saadakseen vst-oppilaitokset mukaan. On mahdotonta, että koko vst-kenttä ja heidän opintotarjontansa saadaan näin mukaan opintosetelikokeiluun.

”Vapaan sivistystyön oppilaitosten digitaalista valmiutta saada tarjontansa opin.fi-alustalle selvitetään.”

VST:llä on erittäin kirjavat järjestelmävalmiudet.

”Vapaan sivistystyön oppilaitos ei voi periä niiltä opiskelijalta maksuja, jotka ilmoittautuvat opintojaksoille opintosetelillä. Vapaan sivistystyön tarjoamien opintojen ilmoittautumisten mukaisesti määrittyvä rahoitus myönnetään korkeakoululle, jonka kanssa solmittuun yhteistyösopimukseen kyseinen tarjonta perustuu. Käytännössä opintojen tarjoaminen vapaan sivistystyön oppilaitoksissa edellyttää, että oppilaitokset voivat muulla rahoituksella kattaa ne kustannukset, jotka tavallisesti katetaan opiskelijamaksuilla.

Mikä on muu VST:n rahoitus?

Maksuton avoimen korkeakouluopetuksen tarjonta voi vähentää kokeilun kohderyhmässä vapaan sivistystyön oppilaitosten maksullisesti toteuttaman koulutuksen kysyntää. Vapaan sivistystyön oppilaitokset voivat kuitenkin edelleen markkinoida toteuttamaansa avointa korkeakouluopetusta

myös kokeilun kohderyhmälle. Vapaan sivistystyön oppilaitosten toteuttaman avoimen korkeakouluopetuksen maksujen ollessa jo nyt korkeampia kuin korkeakoulujen itsensä toteuttaman, on kokonaan maksuttoman koulutustarjonnan vaikutusta maksullisen koulutuksen kysyntään vaikea arvioida. Vapaan sivistystyön opintomaksuihin sisältyy usein muitakin palveluja kuin vain opetus ja opetus voidaan toteuttaa eri tavalla, kuin korkeakoulujen vastaava tarjonta. Oppilaitokset myös markkinoivat opetustaan näihin liittyvillä vahvuuksilla.

VST-oppilaitosten tilanne on jyrkästi heikentynyt viime vuosien aikana. Tämä ratkaisu voi olla kohtalokas osalle oppilaitoksista.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

”Korkeakoulujen saama valtionrahoitus voitaisiin kytkeä entistä tiiviimmin tutkinnon suorittamisaikaan. Suoritetut opintopisteet voitaisiin myös ottaa rahoitusperusteeksi. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmalleja on muutettu vuodesta 2025 alkaen siten, että määräajassa suoritetuista tutkinnosta maksetaan aiempaa suuremman kertoimen mukaista rahoitusta. Rahoitusmalleja koskeva uudistaminen on tarkoitus ajoittaa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision toimenpiteiden toteuttamisaikatauluun. Korkeakoulujen seuraava sopimuskausi alkaa vuonna 2029, mikä on luonteva ajankohta myös uusien rahoitusperusteiden voimaan tulon.

Toisen samantasoisien tutkinnon maksullisuus nopeuttaisi siirtymistä vapauttamalla paikkoja ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakeville. Kyse olisi tehokkaasta toimenpiteestä. Kysymys tutkintojen maksullisuudesta on kuitenkin iso periaatteellinen ja koulutuspoliittinen kysymys, joka vaatii laajan yhteiskunnallisen keskustelun eikä ole ratkaistavissa nopealla aikataululla hallituskauden loppupuolella.”

Samanaikaisesti hallituksella on valmistelussa esitys maksullisesta tutkinnosta avoimesta korkeakoulusta. Onko niin, että opintoseteli on silta maksullisen tutkintokoulutuksen järjestämiseen samassa toteutuksessa yhdessä muiden tutkinto-opiskelijoiden kanssa.

”Esitystä valmisteltaessa on arvioitu lisäksi erilaisia malleja liittyen opintosetelin käyttöä ja korkeakouluun hakeutumista koskevaan ohjaukseen. Jos kokeiluun ei sisältyisi oikeutta avoimen korkeakouluopetuksen opintoihin hakeutumiseen ja niiden suorittamiseen liittyvään ohjaukseen, nuorten kokemaa epävarmuutta ei voitaisi yhtä tehokkaasti vähentää, mikä on keskeinen tekijä siirtymien nopeuttamisen ja sujuvoittamisen kannalta. Korkeakoulujen tarjoama ohjaus täydentää nykyistä toisen asteen koulutuksen järjestäjien velvollisuutta antaa jatko opintoihin hakeutumista koskevaa ohjausta myös vuoden ajan tutkinnon suorittamisen jälkeen. Toisen asteen koulutuksenjärjestäjiä koskeva jälkiohjausvelvoite ei useinkaan voi kattaa korkeakoulujen koulutustarjonnan, eri tutkintojen sisältöjen tai avoimen väylän ja polkuopintojen kokonaisuuksien tuntemusta samalla tarkkuudella kuin korkeakoulujen oma ohjaus. Ohjauselementin sisällyttäminen kokeiluun vahvistaa sen vaikuttavuutta ja mahdollistaa mallin, jossa toisen asteen jälkiohjaus ja korkeakoulujen tarjoama ohjaus muodostavat toisiaan täydentävän kokonaisuuden toisen asteen ja

korkeakoulutuksen nivelvaiheessa. Korkeakoulujen ohjauksella voidaan tarjota sellaista syventävää tietoa korkeakouluopinnoista, opiskelutavoista, koulutusalojen välisistä eroista ja tutkintoon johtaviin opintoihin siirtymisen reiteistä, jota toisen asteen ohjauksessa ei ole tarkoituksenmukaista tai mahdollista käsitellä yhtä laajasti. Tämän vuoksi ohjauksen sisällyttäminen opintosetelikokeiluun on arvioitu välttämättömäksi kokeilun tavoitteiden saavuttamiseksi.”

Tässä kohdin on yksilöity ohjauksen yhteistyövelvoitetta. Kuitenkin Ohjaamo yhteistyö puuttuu. Katso lausunnon lopussa oleva liite ohjauksen työnjaoista.

”Keskitetty ratkaisu on kuitenkin nuoren kannalta selkeämpi ratkaisu, kun korkeakoulujen tarjonta löytyy yhdestä paikasta ja opintojaksoille myös ilmoitaudutaan samassa palvelussa”

Opin.fi:ssä ei tapahdu opintoihin ilmoittautuminen, vaan se tapahtuu korkeakoulujen palveluissa.

”Esityksen mukaan rahoitus kohdentuu korkeakouluille kohdejoukkoon kuuluvien nuorten opin.fi - palvelussa tekemien ilmoittautumisten (opintopisteiden määrä) perusteella. Vaihtoehtoisesti rahoitus voitaisiin myöntää korkeakouluille opintosetelikokeilussa toteutuneiden opintopisteiden perusteella. Toteutumien seuranta vaatisi kuitenkin erillistä raportointia ja olisi hallinnollisesti raskas toteuttaa.”

Korkeakoulut joutuvat joka tapauksessa raportoimaan toimintansa OKM:lle, joten olemassa olevien järjestelmien perusteella voitaisiin tältäkin osin suorittaa raportointi.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1. Yliopistolaki

”Työttömyysturvalain (1290/2002) mukaan työttömyysetuuden saamisen yhtenä ehtona alle 25 vuotiaiden vailla ammatillista tutkintoa tai korkeakoulututkintoa olevilla on, että hän on hakenut vähintään kahteen syksyllä alkavaan ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen. Koska opintoseteliä koskeva hakuvelvoite ei vastaa työttömyysetuuden hakuvelvoitteita, opintosetelikokeilua koskevassa viestinnässä on tarpeen korostaa näiden hakuvelvoitteiden eroa. Tällä varmistetaan, ettei nuori erehdyksessä hae vain yhteen hakukohteeseen opintosetelin vuoksi ja menetä sen vuoksi työttömyysetuuden edellytykset täyttävää asemaansa.”

Työttömyysturvaan liittyvät säädökset tulee olla mahdollisimman selkeät.

”Opintoseteliä käytettäisiin avoimen korkeakouluopetuksen opintojaksojen maksamiseen Opin.fi-verkkopalvelussa. Opin.fi on suomalaisten yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteinen, kansallinen verkkopalvelu, joka kokoaa yhteen korkeakoulujen avoimen korkeakoulutuksen ja jatkuvan oppimisen tarjontaa yhteen paikkaan. Nuori ilmoittautuu avoimen korkeakouluopetuksen opintoihin korkeakoulun omassa palvelussa ja maksaa nämä opinnot opintosetelillä Opin.fi-verkkopalvelussa.”

Opin.fi:ssä ei tapahdu opintojen maksaminen vaan etuisuuden lunastus.

”Esitetyn säännöksen mukaan opintoseteli oikeuttaisi myös näihin opintoihin hakeutumiseen ja niiden suorittamiseen sekä tutkintoon johtavaan koulutukseen hakeutumiseen liittyvään ohjaukseen. Korkeakoulujen näkökulmasta tämä tarkoittaa velvoitetta opintoseteliä ka korkeakoulutukseen hakeutumista koskevien ohjauspalveluiden kehittämiseen ja tarjoamiseen. Tarkoituksena on, että korkeakoulut kehittävät yhteiset ohjauksen käytännöt. Ohjaukseen voisi sisältyä sekä ryhmille suunnattua ohjausta että yksilöohjausta. Ohjauksella tuettaisiin avoimina korkeakouluopintoina suoritettavien opintojen suunnittelua ja suorittamista. Koska korkeakoulujen koulutustarjonta ja tutkinnon suorittaneiden työskentelymahdollisuudet ovat hyvin laajat, nuorilla ei useinkaan ole ennalta kattavaa kuvaa korkeakoulutustarjonnasta ja koulutuksen jälkeisistä työskentelymahdollisuuksista. Suosituimmat hakukohteet ovatkin usein koulutusaloilla, joilla on helposti tunnistettavia ammatteja. Ohjauksen tavoitteena olisi tuottaa opiskelijoille kokonaiskuva tarjottavista opintokokonaisuuksista ja tukea opiskelijoita tunnistamaan omia vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita vastaavia opintoja. Toisen asteen oppilaitoksilla ei ole mahdollisuutta esitellä laajaa ja uusiin osaamistarpeiden mukaan jatkuvasti muuttuvaa korkeakoulutuksen tarjontaa yhtä kattavasti kuin korkeakouluilla. Korkeakoulut voisivat tuoda sekä ohjauksessa että avoimen korkeakoulutuksen koulutustarjonnassa esiin tutkimus- ja kehittämistoiminnan myötä syntyneitä uusia koulutusaloja tai muusta syystä nuorten vähemmän tuntemia koulutusmahdollisuuksia. Ohjaus tukisi näin ollen myös korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen hakeutumista, koska opintosetelin avulla opiskelijalla olisi parempi kokonaiskuva korkeakoulujen tutkintoon johtavan koulutuksen tarjonnasta.”

Ohjauksen tehtävien määrittelyä on kuvattu pitkin dokumenttia. Ohjauksen sisältöjen näkökulma on hieman erilainen kussakin osassa. Ohjauksen osuus on syytä koota ja kirjoittaa uudelleen selkeämmin.

Tällä aikataululla korkeakoulujen yhteiset ohjauksikäytännöt eivät tule tapahtumaan. Sen sijaan yhteiset linjaukset/määrittely ohjauksen sisällöistä ja vastuista ovat tarpeen, jonka jälkeen korkeakoulut toteuttavat ohjausta niiden mukaisesti. Nämä linjaukset tulee saada pian, jotta niihin voidaan reagoida.

9 Toimeenpano ja seuranta

9.1. Toimeenpano ja viestintä

”Opintosetelin hyödyntämisessä Opin.fi-palvelu toimii uutena maksupalveluna, jonka kautta nuori vahvistaa opintoseteliltä tehtävän maksun silloin, kun hän ilmoittautuu avoimen korkeakoulutuksen opintojaksolle korkeakoulun verkkokaupassa.

Kokeilu muuttaa korkeakoulujen käytäntöjä erityisesti ilmoittautumisen, maksamisen, peruutusten käsittelyn ja raportoinnin osalta.”

Aika tiivis ilmaisu korkeakouluissa tehtävästä työstä verrattuna siihen, miten opin.fi- palvelua on kuvattu.

Korkeakouluilla tulee olla valmiina opintotarjonta ja ohjaus sekä niihin liittyvä viestintä kuin myös opinto- ja tietohallinnolliset toimet, raportointi sekä yhteistyö vst-oppilaitosten kanssa. Tämä tarkoittaa todella mittavaa työmäärää korkeakouluissa.

”Kokeilulainsäädännön toimeenpano etenee vaiheittain vuoden 2026 aikana. Ensimmäisessä vaiheessa tavoitteena on ottaa käyttöön opintosetelin aktivointi, maksutapa ja keskeiset käyttötapaukset elokuussa 2026, minkä jälkeen palvelua kehitetään edelleen palautteen perusteella.

Kokeilun onnistuminen edellyttää selkeää ja kohdennettua viestintää sekä opetus- ja kulttuuriministeriön, korkeakoulujen, korkeakoulujen yhteisen Digivisio -hankkeen että Opetushallituksen toimesta. Ministeriö vastaa kokeilun yleisestä viestinnästä ja kohderyhmän tavoittamisesta. Ministeriön viestinnässä korostetaan kokeilun tarkoitusta ja tavoitteita, kohderyhmää ja ehtoja, käyttöönoton ajankohtaa ja voimassaoloaikaa sekä opintosetelin käyttöperiaatteita ja ohjauspalveluiden merkitystä. Viestintä toteutetaan yhteisinä tilaisuuksina ja kohdennettuina tapahtumina edellä mainittujen tahojen yhteistyönä. Viestintä ajoittuu kevääseen 2026 lausuntokierroksen ja kevään toisen yhteishaun yhteyteen, kesään 2026 ennen kokeilun voimaantuloa ja elokuuhun 2026 kokeilun käyttöönoton yhteyteen. Lisäksi kokeilun etenemisestä ja vaikutuksista tiedotetaan vuosittain. Korkeakoulut vastaavat toiselta asteelta valmistuville kohdennetusta viestinnästä, joka keskittyy tarjottaviin opintoihin, ilmoittautumiskäytäntöihin ja ohjauspalveluihin.”

Juuri nyt on ratkaisevaa, että kohderyhmä osallistuu yhteishakuun (hakuvelvoite) päästäkseen palvelun piiriin. Siltä osin viestintä oli kovin myöhäistä. Viestinnän tulee olla merkittävällä tavalla koordinoitumpaa OKM:n toimesta.

9.3. Kokeilun seuranta ja arviointi

”Kokeilun vaikutuksia seurataan säännöllisesti koko kokeilun ajan. Seuranta kattaa opintoseteliin oikeutettujen määrän ja osuuden kohderyhmästä, opintosetelin käyttäjien määrän ja heidän suorittamansa opintopisteet, opintojen jakautumisen eri koulutusaloille ja korkeakouluille sekä opintosetelin käyttäjien hakeutumisen tutkintokoulutukseen kokeilun aikana ja sen jälkeen. Lisäksi

seurannassa tarkastellaan rahoituksen käyttöä suhteessa varattuun määrärahaan ja kustannuksia per opintopiste ja per opiskelija sekä prosessin ja teknisen ratkaisun toimivuutta.”

Tässä on yksilöidysti lueteltu korkeakouluilta odotettavan raportoinnin kohteet. Nämä tulee kertoa johdonmukaisesti dokumentissa ja määritellä, mistä lähteestä kukin tieto kerätään. Raportoinnissa tulee hyödyntää mahdollisimman paljon jo olemassa olevia hyviä käytäntöjä.

Opin.fi-palvelun pitää tuottaa järjestelmäraja- ja pitkin reaaliaikaista tietoa opintosetelin lunastaneista opiskelijoista ja heillä käytössä olevasta opintosetelin saldosta, jotta korkeakoulut voivat tarkistaa tietojen yhtenevyys oman opintotietojärjestelmän tietoihin ja hyödyntää tietoa ohjaustoimissa sekä maksatushakemuksissaan.

Vaikuttavuuden arviointi tulee ehdottomasti tehdä yhteistyössä korkeakoulujen kanssa. Korkeakoulujen täytyy myös itse pystyä arvioimaan opintosetelin vaikuttavuutta säännöllisesti ja tekemään kokeilujakson aikana tietoon perustuvia markkinointi- sekä ohjaustoimia, jotta opintosetelin käytöstä tulee maksimaalinen hyöty nuorelle.

XX

LIITE: JYU:n esitys ohjauksen työnjakoon

Eri toimijoiden ohjausvastuut koottu alle: Toisen asteen oppilaitokset:

”Lukiolain (714/2018) 25 §:n mukaan lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneella henkilöllä, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on oikeus saada opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin liittyvää ohjausta oppimäärän suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Ohjauksesta vastaa koulutuksen järjestäjä, jonka oppilaitoksessa oppimäärä on suoritettu. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 61 §:n mukaan ammatillisen perustutkinnon suorittaneella henkilöllä, jonka tarkoituksena on hakeutua tutkinnon suorittamisen jälkeen jatko-opintoihin, on vastaava oikeus saada ohjausta siltä koulutuksen järjestäjältä, jonka oppilaitoksessa tutkinto on suoritettu.”

Opintopolku:

”Opintopolussa on myös koulutuksen ja ammatinvalintaan liittyvien yleisempien ohjaus- ja neuvontapalveluiden yhteystietoja sekä linkkejä nettipalveluihin.”

Korkeakoulut:

”Korkeakoulujen omat hakijapalvelut neuvovat hakijoita kaikissa ammattikorkeakouluja ja yliopistoja koskevissa haku- ja valinta-asioissa.”

”Korkeakoulujen opinto-ohjaus opintojen aikana tukee opintojen suunnittelua, sujumista ja hyvinvointia. Palveluun voi sisältyä myös mm. opiskelijan kasvuun liittyvää eri elämänvaiheissa tukemista ja urasuunnitteluun liittyvää ohjausta. Kokonaisvaltainen ohjaus koulutusorganisaatioissa ottaa huomioon kaikki kolme ohjauksen aluetta: opiskelun ohjauksen, ammatin- ja uravalinnan ohjauksen sekä persoonallisen kasvun ja kehityksen tukemisen.”

Ohjaamo:

”Pääasiassa nuorten työllistymistä edistävää monialaisen tuen yhteispalvelua järjestetään Ohjaamonimellä. Ohjaamo on kaikille alle 30-vuotiaille tarkoitettu matalan kynnyksen monialainen yhteispalvelu. Se tarjoaa nuorilähtöisesti maksutonta neuvontaa, ohjausta ja palveluita, joiden tarkoituksena on edistää nuorten opiskelumahdollisuuksia, työllistymistä, toimintavalmiuksia ja hyvinvointia. Palvelun tavoitteena on edistää nuorten siirtymää työhön ja koulutukseen tai muuhun tavoitteelliseen toimintaan sekä vahvistaa nuorten osallisuutta, hyvinvointia ja toimintakykyä.”

Nämä erot tulee pitää kirkaana mielessä, ja niiden tulisi näkyä johdonmukaisesti hallituksen esityksen taustamateriaalissa.

Havila Marjo
Jyväskylän yliopisto